

1.3 Observatielijst

Kijken naar Kinderspel:

Spelen is een natuurlijke, kenmerkende bezigheid van kinderen. Door goed het spel van kinderen te observeren, kun je de ontwikkeling van het kind begrijpen, zijn vaardigheden leren kennen, maar ook inzicht krijgen in zijn voorkeuren, onzekerheden, angsten en zorgen.

Fasen in spelontwikkeling;

Het spel van een kind doorloopt een aantal fasen, zoals hieronder weergegeven. In deze opsomming zit een opbouw in spelontwikkeling, maar niet zodanig dat een spelfase helemaal wordt afgesloten en een nieuwe begint. Van voorgaande fasen kun je nog iets herkennen en die spelvormen blijven beschikbaar. De nadruk en de voorkeur voor bepaald spel zal in iedere leeftijdsfase anders liggen en houdt ook sterk verband met de totale ontwikkeling van een kind. (B.v. voor rollenspel moet je al veel verder zijn in cognitieve ontwikkeling dan voor sensomotorisch spel en manipulatief spel). Dit maakt dat je uit spelobservatie ook heel veel signalen kunt halen over de totale ontwikkeling van een kind.

Vanaf de geboorte tot ongeveer 7 à 8 jaar zijn de volgende spelvormen te onderscheiden:

- Sensomotorisch en sensopatisch spel;
Spel waarbij bewegen, waarnemen via de zintuigen en gewaarwording samen het spelplezier geven.
- Manipulerend spel;
Wordt in sommige spelindelingen ook functioneel spel genoemd. Plezier in eenvoudige, zich herhalende bewegingen met objecten. B.v. met poppetjes, dierfiguurtjes, autootjes, balletjes draaien van klei, blokken stapelen en omgooien, e.d. Sorteren, soort bij soort leggen (de “knopendoos”) kun je ook tot deze spelsoort rekenen.
- Symbolisch spel;
Een object stelt iets anders voor, b.v. een blokje is een vliegtuig, een bordje wordt gebruikt als autostuur e.d. Ook eenvoudig rollenspel met een attribuut valt eronder.
- Constructief spel;
Complexer spel waarbij kinderen objecten gebruiken om iets te maken. B.v. Een huis van lego, een garage voor de autootjes, een puzzel maken of een dier van klei maken. Bij constructief spel maken kinderen reeds samen plannetjes voor de uitvoering en vullen elkaar aan.
- Rollenspel;
Spel waarbij kinderen zich inleven in een rol van een mens, een dier. B.v: Ik was de vader, ik was de winkelvrouw, ik was poes, e.d. Vaak wordt ook gebruik gemaakt van attributen die de rol aangeven: een pet, een kassa, een tas, enz.
- Rollenspel met functionele toepassing van attributen, tekens en symbolen;
B.v. Kinderen richten een winkel in, verzamelen dingen die ze gaan verkopen en maken kaartjes met prijzen. Maken geld van papier of gebruiken fiche en knopen waarmee ze de gekochte spullen betalen. Gebruiken de communicatie die bij de rol hoort.
- Regelspel;
Kinderen hebben plezier in spelletjes die aan vaste regels gebonden zijn, zoals knikkeren, gezelschapsspelletjes. Dit soort spel kenmerkt zich vaak door behendigheds- en competitie-elementen. Samenspelen, erbij horen, maar ook ‘zich meten’ met anderen zijn daarin belangrijk.

De genoemde fasen geven informatie over de inhoud van het spel. Er is ook een opbouw waar te nemen die informatie geeft over de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind, deze is als volgt:

- Parallelspeel;
Kinderen spelen in de zelfde ruimte, in elkaars nabijheid, maar naast elkaar, waarbij ieder zijn eigen spel speelt, maar zo nu en dan andere kinderen erbij betreft door iets te laten zien, of mee te delen. Soms nemen ze ook spel van elkaar over.
- Samenspel, Coöperatief spel;
Bij rollenspel gaan kinderen in hun spel echt op elkaars inbreng in, nemen rollen aan die elkaar aanvullen, b.v. Sinterklaas en Zwarte Piet, verkoper en klant, chauffeur en passagier, baas en hond, e.d.

Spelobservatie;

Spelobservatie op deze spelassen geven inzicht in de ontwikkeling van een kind.

De volgende observatielijst met aanvullende observatiepunten kan inzicht geven in de persoonlijkheid en specifieke kenmerken van een kind, zijn voorkeuren, vaardigheden, emoties, angsten en zorgen (lijst uit *Observeren kun je leren*, Janson en Memelink pag. 92):

<i>Spelfase;</i>	<i>Prevalentie;</i>	<i>Opmerkingen;</i>
Sensomotorisch/ Sensopatisch spel		
Manipulerend spel		
Symbolisch spel		
Constructief spel		
Rollenspel		
Rollenspel met func- tionele toepassing		
Regelspel		

Bij het invullen van opmerkingen kan men de volgende richtvragen in ogenschouw houden:

- De spelkwaliteit:
  - Hoe is de opbouw van het spelverhaal?
  - Welk spelrepertoire heeft het kind?
  - Welke betekenis geeft het kind aan de spelactiviteiten?
  - Welke rollen kiest het kind voor zichzelf en bestrijkt zijn spel een breed arsenaal van rollen?
- De opbouw van het spel:
  - Hoe gaat het kind om met spelmaterialen?
  - Hoe gebruikt het de ruimte?
  - Houdt het zich aan spelregels?
  - Hoe volhardend is het kind in zijn spel?
- De spelgerichtheid:
  - Hoe is de aandachtsgerichtheid bij het spel?
  - Toont het kind betrokkenheid, zo ja, op welke wijze, welk niveau? (Leuvense betrokkenheids-schaal-K?)
  - Hoe lang duurt het spel doorgaans bij dit kind?
- Samenspel:
  - Neemt het kind initiatieven tot samenspel of schikt het zich naar andere kinderen?
  - Brengt het spelideeën in?
  - Komt het kind in het spel voor zichzelf op?